

evaluation of the "output system". Attention is accented to need for dialogue between the conflicting sides, highlights the role of "third side" and facilitators.

Keywords: "road map," the East Ukrainian conflict, the Donbass, the subject of the war, the subject of peace, dialogue, facilitators.

УДК 001.2

В. І. Додонова

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ТА ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ НАУК

Реферат. *В статті досліджуються змістовні характеристики науки постмодернізму і постнекласичної науки, робиться їх порівняльний аналіз. З'ясовуються точки дотику постнекласики та постмодернізму. Аналізуються певні квапливості перенесення термінів із точних та природознавчих наук в соціальне та гуманітарне знання.*

Ключові слова: *наука, постнекласична наука, постмодерністська наука, наратив, ризома, симулякр, синергетика, хаос, цінності.*

Постмодернізм як філософський напрямок зароджується в 70-х роках минулого сторіччя, і вважається, що точкою відліку його існування є, зокрема, робота Ж.-Ф. Ліотара «Стан постмодерну: доповідь про знання», яка побачила світ у 1979 році. Цей напрямок не зводиться до якогось єдиного вчення, скоріше його варто розглядати як широкий спектр різноманітних підходів і точок зору, які стосуються різних галузей знань, але, незважаючи на це, маючих дещо спільне. Те спільне, що лежить в основі інтелектуальної діяльності певної епохи, прийнято називати «духом часу». Можна по-різному ставитись до постмодернізму, можна його критикувати, зневажати, можна закидати йому псевдонауковість, але слід визнати, що він відображає нігілістичний «дух» нашого часу. Саме в постмодернізмі поставлені під сумнів існуючі раніше уявлення про світ і про людину, і напрацьовуються нові.

Наприкінці 90-их років постмодерністська концептуалістика використовується для аналізу та інтерпретацій широкого кола феноменів суспільного буття, мистецтва, методології науки.

Тема постмодернізму в науці — одна із магістральних тем в західній епістемології 80-90-х років, яка актуальна і сьогодні. Слід зазначити, що на початку 70-х років відбувається становлення постнекласичної науки, портрет котрої буде неповним, якщо не вказати на постмодерністські мотиви, згідно з якими постнекласична наука повинна не стільки віддзеркалювати зовнішній світ, скільки «розмірковувати про світ агональності». Разом з тим, існують деякі проблеми взаємовпливу, взаємообумовленості постмодерністської та постнекласичної наук, які потребують подальшого вивчення, роз'яснень та уточнень. Саме така палітра теоретичних питань може бути визнана *метою* статті.

Означена вище тема була у фокусі теоретичних доробків самих постмодерністів: Жюльєн Делеза, Жака Дерріда, Фелікса Гваттарі, Люсі Ірігарей, Жака Лакана, Бруно Лятур, Жан-Франсуа Ліотара, Мішеля Серра, Поля Вірільо, Мішеля Фуко, а також наших співвітчизників, які зачипали питання про співвідношення постмодернізму та постнекласичної науки: Л. Бевзенко, І. Добронравової, В. Лук'янця, В. Кизими, С. Куцепал, О. Соболю, І. Предборської, та російських науковців В. Ємеліна, Л. Судас, І. Львіна, Н. Маньковської, В. Режабека та ін.

На початку 70-десятих років минулого сторіччя в науковій та культурній галузі відбувається своєрідна асиміляція постмодерністської та постнекласичної раціональності, породжуючи при цьому нові парадигми осмислення реальності. Проблема кореляції постмодернізму і сучасної науки свого часу була поставлена Ж.-Ф. Ліотаром. Сьогодні вже чітко прослідковуються паралелі між постнекласичною наукою з її невизначеністю, неповнотою, неверифікацією і принциповими методологічними настановами постмодернізму. «Модерний» світ, в тому числі і соціальний, віддзеркалювали категорії детермінізму,

універсальності, визначеності і спрямованості розвитку. Постмодерністська соціальна теорія, навпаки, використовує категорії невизначеності, нелінійності, поліваріантності.

Постмодернізм сформулював не лише специфічне бачення соціальної реальності, але й специфічну епістемологію, для якої характерні наступні риси:

1) Дефундаменталізм, суть якого полягає в «необґрунтованості» пізнання, «незв'язності» з фактами світу «як він є». Постмодернізм доводить безглуздість апеляції до реального об'єкта, оскільки взаємовідношення людини і світу відбувається в результаті символічних систем, культури мас-медіа.

2) Неієрархічність. У постмодернізмі втрачає смисл сама ідея «привілейованого знання». Жодне знання не може бути оцінене поза контекстом культури, традиції і мови, які роблять його можливим і задають йому смисл. Сама істина розуміється контекстуально, локально-історично.

3) Фрагментарність. Наука реінтерпретується на підставі відмови від ідеї безкінечного поступального прирощення знання на шляху до істини. Знання розглядається як специфічне, локальне, що відбулося «тут і зараз», але не як констатація загальних, універсальних законів, вільних від контексту. Саме тому воно плюралістичне, децентричне, не зводиться до жодного об'єднуючого принципу і не підлягає кроскультурній екстраполяції.

4) Конструктивізм. В постмодернізмі образ світу «як він є» замінюється уявленням світу в певних соціальних і лінгвістичних конструкціях, які визначаються соціальними процесами, що обтяжені ідеологічним вибором учасників і структурою владних відносин. Знання не містить образів реального світу, воно складається із конструкцій, які побудовані на підставі когнітивних інтерпретуючих схем. Причому пріоритетною з точки зору постмодернізму стає включеність в соціальне і лінгвістичне конструювання повсякденності. Саме тому наукове знання поступається знанню буденному; особливе місце посідає тема «наратива» – соціально прийнятого типу розповіді, який задає параметри повсякденного і наукового дискурсів [1].

Постмодернізм визнає наявність двох самостійних видів знання: позитивного і наративного. Зазвичай позитивне знання реалізувалося у вигляді наукових систем, а наративне — у різного роду позанаукових: міфологічних, теологічних, метафізичних побудовах. Атрибутами наративів є іманентність, тобто самодостатність, самоцінність, завершеність текстів. За оцінкою Р.Барта, наративи існують заради самого оповідання, а не для безпосереднього впливу на дійсність; вони не передбачають інших функцій, окрім символічної діяльності як такої.

«Наука, — писав Ж.Ф. Ліотар, — із самого початку конфліктувала з оповіданнями (recits). За її власними критеріями за більшістю з них ховається вигадка. Але оскільки наука не обмежується лише формулюванням інструментальних закономірностей, а шукає істину, вона повинна легітимувати свої правила гри» [2, с.9]. Ліотар розглядає легітимацію як процес, завдяки якому законодавець наділяє правом проголошувати даний закон в якості норми. Відповідно, у науці істиною вважається лише та теорія, яка успішно пройшла легітимацію наукового співтовариства. Для того, щоб знання отримало статус істини, недостатньо суто позитивних «потужностей» самої науки. Вона неминуче вимушена звертатися з цією метою до наративів.

Найбільш відомим наративом є історія, що тлумачиться, як оповідання про походження, становлення, розквіт, занепад та загибель будь-якого феномену чи процесу. Такі наративи відомі ще з часів античності. Наприклад, відомі епоси «Іліада» та «Одіссея» складаються з багатьох окремих сюжетних ліній — життєписів конкретних героїв. Г. Арндт, досліджуючи давньогрецьку міфологію, помітила, що великі оповідання складаються з малих розповідей: «те, що кожне індивідуальне життя між народженням і смертю може, врешті-решт, бути розказаним у вигляді історії з початком і кінцем, є... доісторичною умовою історії (history), великої історії (story) без початку і кінця» [3, с.491].

На відміну від позитивної науки історії, де історичні події розглядаються як об'єктивні, закономірні і такі, що детерміновані зовнішніми умовами, історія як наратив, має справу з подіями, вписаними в контекст оповідання. Звичайно, їх оцінка у такому разі багато в чому залежить від позиції оповідача. «Онтологія» подій підмінюється їх інтерпретацією. Отже, істина опиняється в полоні суб'єктивних стереотипів, ціннісних настанов, забобон, притаманних даному соціуму. Наративне знання є знанням критичним, рефлексивним,

герменевтичним, таким, що безпосередньо або опосередковано задається питанням про цілі науки і цінності пізнавальної (і ширше — соціальної) діяльності.

У цьому аспекті знання і влада є двома складовими одного питання. В епоху інформаційної революції питання про знання більш, ніж будь-коли до того, стає питанням управління. Як зазначає Ж.Ф. Ліотар, сучасне знання розвивається в ракурсі мовних ігор, представлених трьома видами суджень: денотативними, значення яких коливається в рамках «істина-хибність»; перформативними, значення яких може бути оцінене з точки зору «ефективність/неефективність»; та прескриптивними, які «приймають форму наказів, команд, інструкцій» і можуть бути оцінені в термінах «справедливо/несправедливо» [2, с.30-31]. З одного боку, говорити — означає боротися — у смислі грати, у такий спосіб мовні акти сприяють агоністиці; з іншого — мовні ігри — це необхідний для існування суспільства «мінімум соціального зв'язку», який поєднує знання, суспільство, суб'єктів.

Оскільки знання не зводиться до науки і спеціального пізнання, то, відповідно, воно складається не лише із сукупності денотативних висловлювань з критерієм істини, але й з різного роду висловлювань, які характеризуються критеріями справедливості, добра, краси або діловими, технічними оцінками. У такому разі ми маємо знання широкої компетенції, яке за формою наближається до розповіді, — нарративне знання, що передається оповіданням, але не зв'язане лише з формою висловлювання, яке визначає, «що слід говорити, щоб почули; що слід слухати, щоб отримати можливість говорити; що слід грати, щоб уміти створити предмет розповіді». Таке знання наближається до переказів, звичаїв, притч, казок, прислів'їв. При цьому «саме через розповіді передається набір прагматичних правил, що конституують соціальний зв'язок»; сама колективність «робить з оповідання ключову форму компетентності... знаходить речовину свого соціального зв'язку не лише в значенні оповідань, що передаються, але й у самому акті їх розповіді». Таким чином, нарративне знання — а ця форма переважає в позанауковому знанні — допускає множинність взаємодоповнюючих мовних ігор, що здійснюються одночасно [4, с.496-497].

Варто зауважити, що класична наука заперечує всі мовні ігри, окрім денотативної. Для неї критерієм є істинісна оцінка, що визначається через процедури верифікації або фальсифікації. Постмодерністська наука враховує ті мовні ігри, що забезпечують безпосередній соціокультурний зв'язок, звичайний для нарративного знання.

Не можна стверджувати, що проблема зв'язку наукового знання з його мовленнєвою інтерпретацією виникла лише останнім часом. Проте саме в постмодернізмі вона набуває особливого значення. Доповнення світів, які виникають або створюються у мові й через мову, є способом синтезу розрізнених фрагментів культури, які неможливо з'єднати лише цілісністю логіки, або загальних раціональних схем. О. Михайлов зауважує, що «кордон між тим, що промовляється нашими поетами й нашими філософами, і нашими природознавцями... стирається: найважливіше мислиться кимось із них, але ким — ми не знаємо. Якщо це так, то є зайвий привід для того, щоб прислухатися до слів наших поетів і почути вагоме саме в них» [5, с.62-70].

Взаємодія між філософами, природознавцями, поетами призводить до появи нових понять, які збагачують всі галузі людського пізнання, наприклад, поняття наукового простору, наукофери, які увійшли до постнекласичної науки саме з постмодерністської традиції. Простір сучасної науки можна описати за допомогою математичного поняття «деформовані лінії», тобто такі, що лежать між точкою та лінією. Вони не є чистою абстракцією: «це морські узбережжя, мереживо річок». Проте, постмодерністське походження зовсім не означає нехтування пізнавальною діяльністю. Варто говорити про необхідність урахування розмаїття прикмет наукового простору, виробляти інтуїцію, що здатна сприймати поліфонію дійсності і думок про неї, а також враховувати, що навіть сенсильний світ — це світ плинного і випадкового, і, водночас, того, що нехай і має «деформовані лінії», але ж лінії цієї «деформації» і є реальностями, з якими повсякчасно доводиться мати справу.

На думку Н. Маньковської, «специфіка постнекласичної науки стимулювала інтерес до міждисциплінарних досліджень і, в першу чергу, до вивчення взаємовпливів між постмодернізмом в науці та естетиці. Висновок про естетизацію сучасної науки став логічним розвитком висновків про естетизацію філософії і політики, що були зроблені в 70-80 роках. Підґрунтям для такого умовиводу слугують теореми Геделя і Тарського в математиці, теорія невизначеності Гейзенберга, парадокси в теорії множин, закони термодинаміки, зокрема, теорія

ентропії, метод наукового програмування Лакатоса, основні постулати квантової механіки про хвильову функцію як носія максимально повної інформації про фізичну систему, відкриття ролі ДНК в передачі спадкової інформації, що забезпечує стійкість видів і рівновагу в геобіоценозі [6, с.272].

Істотний вплив на естетику постмодернізму зробили ідеї І. Пригожина і брюсельської школи фізіохімії і статистичної механіки про нову людську якість науки, її внутрішню плюралістичність і демократизм. Критика Пригожиним не тільки класичної наукової картини світу, як царства тотального детермінізму і каузальності, пов'язаної з єдиною моделлю дійсності і її становлення у часі, але і квантово-релятивістського неklasичного природознавства І пол. ХХ ст., сприяла виробленню уявлень про постнекласичну наукову і художню творчість як ймовірну систему з низьким коефіцієнтом ймовірності, що відповідає сучасному образу світу як сукупності нелінійних процесів [6, с.272].

Слід визнати, що в літературі, присвяченій вивченню постсучасної науки, наводяться протилежні думки з приводу співвідношення змісту постмодерністської та постнекласичної науки. У процесі формалізації ознак постсучасної науки окремі філософи схилиються до ототожнення постнекласичної науки з наукою постмодерністською, тоді як інші — принципово це заперечують. Зокрема, проф. В.С. Лук'янець [7] тяжіє до першої точки зору, проф. Є.Р. Режабек [8] — до другої. Обидві позиції мають свої аргументи «за» та «проти».

Так, наприклад, на користь союзу постмодернізму і постнекласичної науки виступають: по-перше, хронологічний фактор, оскільки і постмодернізм, і постнекласика виникають в один і той самий період; по-друге, аксіологічна складова, якій належить вагоме місце і в постмодернізмі, і в постнекласиці; по-третє, в обох напрямках використовується конструктивістська методологія для аналізу як суспільних, так і природничих процесів; по-четверте, і постмодернізм, і постнекласика наголошують на розмиванні дисциплінарних меж; по-п'яте, і в постмодернізмі, і в постнекласичній науці однією з центральних тем є екологічна проблема.

Натомість, основними аргументами проти ототожнення постмодернізму та постнекласики є наступні: по-перше, для постнекласичної науки характерним є включення суб'єкта в процес пізнання, вплив його на цей процес, а також створення людино-вимірних систем, у той час, як для постмодернізму абсолютного суб'єкта взагалі не існує (на думку М. Фуко, треба завжди уточнювати: суб'єктом чого він є — дискурсу, бажання, економічного процесу і таке інше); по-друге, постнекласична наука зосереджується на природознавчих дисциплінах, постмодернізм — у більшій мірі на суспільних науках; по-третє, постмодернізм акцентує свою увагу на плюральності, у той час, як постнекласична наука — на цілісності; по-четверте, постмодернізм наголошує на спотворювальних функціях науки, тоді як постнекласична наука все ж таки рухається в напрямку пошуку істини.

Поряд з думками про своєрідність постмодерністського дискурсу науки, про нетривіальне бачення реальності, про естетизацію постнекласичної науки та вплив постнекласичної науки на естетику постмодернізму є цілком слушні критичні зауваження на адресу постмодерністів. Слід зазначити, що однією із характеристик постсучасного знання є розмитість кордонів між науками, їх взаємопроникнення, взаємозбагачення методологій досліджень.

Окрім позитивних моментів такої ситуації існують і негативні, які стосуються «всілякості і поверховості» думок філософів, що вважають себе обізнаними у всіх галузях знання. Так на думку Ж. Брікмона та А. Сокала, авторів монографії «Інтелектуальні пастки», така поверховість демонструється в творах філософів постмодерністів. Навіть «такі відомі інтелектуали, як Лакан, Кристева, Ірігарей, Бодрійар и Дельоз, неодноразово зловживали науковими концепціями і термінологією: або використовуючи наукові ідеї повністю поза контекстом, ніяк це не обґрунтовуючи» [9, с.16].

Під «зловживаннями» Ж. Брікмон і А. Сокал розуміють одну або декілька наступних характеристик:

- вільні міркування про наукові теорії, про зміст яких у автора є лише смутні уявлення. Частіше за все автори використовують наукові (або ті, що здаються науковими) терміни, навіть не знаючи, що вони насправді означають;

- перенесення поняття точних наук в гуманітарні науки без будь-якого емпіричного або концептуального обґрунтування;

- хибна ерудиція, що обвалюється на голови читачів науковими термінами в такому контексті, в якому вони не мають взагалі ніякого сенсу;

- жонгливання фразами, які позбавлені будь-якого сенсу, грати словами. Йдеться про дійсне отруєння словами і дивну байдужість до їх значень [9, с.18-19].

Причому, автори монографії наголошують на тому, що вони не виступають проти перенесення концепцій з однієї галузі в іншу, а лише проти необґрунтованого перенесення.

Безумовно, така категорична позиція Ж. Брікмона та А. Сокала може викликати певну критику з боку гуманітаріїв за відчайдушне заперечення досягнень постмодерністів. Проте, відкинувши емоційну складову критики, слід зазначити, що наведені міркування мають рацію. Наприклад, автори наголошують на тому, що дуже багато оман пов'язані саме з використанням слова «лінійний». Терміни лінійний, нелінійний, хаос, біфуркація, флуктуація, аттрактор є категоріями синергетики і вважається, що саме вона надає «природознавчу легітимацію» ідеям постмодернізму.

Перш за все, слід підкреслити, «...що в математиці існує два значення слова «лінійний», які не можна плутати. З одного боку, говорять про лінійну функцію (або рівняння): наприклад, функції $f(x)=2x$ і $f(x)=-17x$ є лійними, а $f(x)=x^2$ і $f(x)=\sin x$ не є лійними. В термінах математичного моделювання, лійнне рівняння описує (дещо спрощуючи) положення, де «наслідок прямо пропорційний причині». З іншого боку, говорять про лійнний порядок: це означає, що множина задається таким чином, що для кожної пари елементів a і b , вірно або $a < b$, або $a = b$, або $a > b$. Таким чином, існує природний лійнний порядок натуральних чисел, в той час, як його не існує у комплексних чисел. Але постмодерністи додали третє значення слова — воно пов'язано з другим, але вони самі плутають його з першим — «лійнне мислення». Ми не знайдемо точного визначення, але в цілому смисл зрозумілий: мислення, яке обвинувачується в крайньому редукціонізмі і нумеризації. Цьому застарілому способу мислення протиставляється «нелійнне мислення» постмодерна. Його точний зміст також ніде не пояснюється, але йдеться, на протилежність розсудку, про мислення, яке ґрунтується на інтуїції та суб'єктивному сприйнятті. Багато авторів, не будучи науковцями, вважають, що так звана «наука постмодерна» — і особливо теорія хаоса — обґрунтовує і підкріплює це нове «нелійнне мислення». Насправді мова йде лише про плутанину між трьома значеннями слова «лійнний» [9, с.159].

Складнощі і оман стає все більше, коли відбувається застосування математичної теорії хаоса до конкретних ситуацій в фізиці, біології, соціальних науках або, «коли змішується математична теорія хаоса з народною мудрістю про значні наслідки незначних причин типу «якби ніс Клеопатри був коротший...». Не вщухають міркування про хаос стосовно історії та суспільства. Але коли говорять про суспільство, то мають, скоріш за все, справу з системами з великою кількістю змінних, з яких — і це головне — неможливо скласти рівняння. Тому міркування про хаос відносно таких систем не додає до народної мудрості нічого нового [9, с.163]. Додамо до сказаного, що хаос у суспільствознавстві асоціюється з феноменами випадковості та ризику, саме тому постсучасне суспільство називають науковці суспільством ризику.

Певні квапливості стосуються і розуміння смислу категорії детермінізму. Ж. Брікмон і А. Сокас наголошують на тому, «принципово важливо розрізнати детермінізм і передбачуваність. Детермінізм стосується самої природи (що не залежить від нас), в той час як передбачуваність відносять частково до природи, а частково до нас самих» [9, с.161].

Подібні зауваження можна висловити і щодо розуміння поняття топологія. В математиці цим терміном визначається розділ цієї науки, «в якому вивчають властивості геометричних фігур, що не змінюються при топологічних (взаємно однозначних і взаємно неперервних) відображеннях цих фігур» [10, с.165] Топологія вивчає якості поверхні, що залишаються незмінними при їх деформації без розриву, натомість філософи зазвичай надають топології номінальне визначення, згідно якому назва її походить від двох грецьких слів «топос»-місце, «логос»-наука. Отже, виходить щось на кшталт «науки про місце». Брікмон і Сокас критикують Ж. Лакана саме за неадекватне справжньому змісту застосування терміна «топологія» в його концепції психоаналізу.

Соціолог Станіслав Андрескі дещо іронічно висловився з приводу перенесень математичної методології та термінології в суспільні науки: «взьміть підручник з математики, переписіть найменш складні частини, додайте декілька посилань на літературу, яка присвячена

одній або декільком проблемам соціальної теорії, не турбуючись про те, щоб виписані формули відповідали будь-якій реальній людській діяльності, і надайте вашому продукту яку-небудь гучну назву, що передбачає, ніби ви знайшли ключі до точної науки про стан суспільства» [цит. за: 9, с. 143].

На захист постмодерністів слід сказати, що в філології існує такі явища в термінологічній системі мови як ретермінологізація та транстермінологізація, коли відбувається перенесення терміна з однієї галузі науки в іншу. При цьому термін поступово «обрастає» новими смислами. Будь-який термін в ідеалі повинен мати тільки один конотат, натомість попадаючи в лоно повсякденної мови у терміна з'являється маса додаткових конотацій, які потім можуть перекочувати в іншу галузь знання. Це явище має назву ретермінологізація, у випадку транстермінологізації поняття переходить з однієї сфери науки в іншу без посередництва повсякденної мови. Тобто поняття «топология», «хаос», «лінійність» поступово наповнюються спочатку новими смислами, а потім і новими значеннями. Не треба забувати той факт, що для постмодерністської науки важливо не заглиблення в сутність явищ, а «ковзання поверхнею». Але гуманітарії повинні робити правильні висновки з критики їх природознавцями і математиками, розуміти, що філософія не є «художнім свистом» і потребує дуже чітких формулювань, точних визначень понять, з якими гуманітарії починають працювати, необхідно добре подумати про правомірність таких перенесень: чи виграє від цього філософія, чи, навпаки, буде піддана критиці. Слід зазначити, що представники точних та природничих наук обирають предметом критики саме когнітивний релятивізм, а не естетичний та етичний. І вони мають рацію в цьому, бо одна річ – об'єктивний світ, який існує незалежно від людини, а інша річ, це сприйняття цього світу людиною.

Однак, у контексті постмодерністського образу сучасної науки плінними є не тільки реальності світу, а й усі його закони. Природний режим, в якому існує такий світ, позначається словом «становлення». Вдаючись до метафоричного способу осягнення реальності та її опису, який є ключовим в постмодернізмі, слід сказати, що постмодернізм – це великий плавильний котел невизначеності, який не передбачає подальшої формовки, що дозволяє ставитись до реальності як до ризоматичної, симуляційної, а до будь-якого знання з певним скептицизмом і без догматичної віри, оскільки воно безособове і демонструє «смерть автора».

Підсумовуючи матеріал, зазначимо, що для постнекласичної науки характерні наступні теоретичні настанови: поступове стирання меж між науковим та позанауковими формами знання; домінація мовленнєвих проблем (дискурсивна практика та нарративістика); відсутність єдиної істини; трансформація ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження, що передбачає включення аксіологічних факторів до пізнавальних положень; ускладнення об'єкта наукового дослідження. Постнекласична наука є ширшим феноменом, ніж постмодерністська, вона включає в себе науку постмодернізму, оскільки після постмодернізму виник постпостмодернізм, а потім виникне ще якийсь «пост» з його епістемологічними настановами та уподобанням. Всі ці «пости» можуть декларувати дистанціювання від постнекласики, але насправді вони виникають саме на її ґрунті.

На формування постнекласичної науки, з одного боку, мали вплив такі риси постмодернізму як радикальне дистанціювання від усіх форм монізму, уніфікації, тоталітаризму думки. Замість цього пропонуються ідеї множинності та багатозначності, гетерогенності та конкурентного плюралізму.

З іншого боку, завдяки синергетиці відбувається утвердження нового світогляду, нової методології пізнання, прискорюючи розпад класичних стадіально-формаційних моделей історії, напрацювання нових підходів до історії як принципово відкритого, варіабельного, альтернативного процесу, що з необхідністю передбачає вибір. Ці фактори мали вплив на формування науки постмодернізму. Така взаємодія виливається в естетизацію постнекласичної науки та науки постмодернізму.

Окрім позитивного взаємного впливу постнекласичної та постмодерністської науки, мають місце деякі проблеми кореляції математичних та природознавчих методів до аналізу суспільних проблем, які виявляються в неправомірному перенесенні термінології, в непродуманій екстраполяції методів точних наук. Усунення подібних ситуацій можливо при наявності високого рівня підготовленості філософа в точних та природознавчих науках та мудрого використання надбань природознавців в гуманітарній галузі пізнання.

Список використаної літератури

1. Судас Л.Г. Постмодернизм [Электронный ресурс] / Л.Г. Судас // Режим доступа: <http://www.chem.msu.su:8081/rus/teaching/sociology/postmodern.html>
2. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна : Трактат о знании / Ж.-Ф. Лиотар; [пер. с фр. Н.А. Шматко]. — М. : Институт экспериментальной социологии; СПб. : Алетея, 1998. — 160 с.
3. Можейко М. А. Нарратив / М. А. Можейко // Всемирная энциклопедия : Философия XX век [главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов]. — М. : АСТ, Мн. : Харвест, Современный литератор, 2002. — С. 491.
4. Микешина Л.А. Философия познания. Полемиические главы / Л.А. Микешина. — М. : Прогресс-Традиция, 2002. — 624 с.
5. Михайлов А. Литература и философия языка / А. Михайлов. — Логос. Изд-во РГГУ, 1996. — № 8. — С. 62-70.
6. Маньковская Н.Б. «Париж со змеями» (Введение в эстетику постмодернизма) /Н.Б. Маньковская. — М.: ИФ РАН, 1995. — 271 с.
7. Лук'янець В. С. Науковий світогляд на зламі століть: [Монографія] / В. С. Лук'янець, О. М. Кравченко, Л. В. Озадовська та ін. — К. : Вид. ПАРАПАН, 2006. — 288 с.
8. Режабек Е. Я. В поисках рациональности (статьи разных лет): / Е. Я. Режабек. — М. : Академический проект, 2007. — 383 с.
9. Сокал А., Брикмон Ж. Интеллектуальные уловки. Критика философии постмодерна / Перев. с англ. А. Костиковой и Д. Кралечкина. Предисловие С. Капицы. — М.: «Дом интеллектуальной книги», 2002. — 248 с.
10. Топологія // Українська Радянська Енциклопедія. Т. 14. — К.: Книжково-журнальна фабрика Головополіграфвидаву Міністерства культури УРСР. — С. 165.

Аннотация

Доданова В. І. О некоторых проблемах взаимодействия постмодернистской и постнеклассической наук.

В статье исследуются содержательные характеристики науки постмодернизма и постнеклассической науки, делается их сравнительный анализ. Выясняются точки соприкосновения постнеклассики и постмодернизма. Анализируются некоторые оплошности перенесения терминов из точных и естественных наук в социальное и гуманитарное знание.

Ключевые слова: наука, постнеклассическая наука, постмодернистская наука, нарратив, ризома, симулякр, синергетика, хаос, ценности.

Summary

Dodonova V. I. About some problems of relationship Postmodern and Postnonclassical science.

In the article we analyze the relationship of interdependence Postmodernism and Postnonclassical science, study problematic situations that arise in their epistemological dialogue.

In the early 70-th of the last century, the scientific and cultural field was determined of assimilation Postmodernism and Postnonclassical rationality, and create a new paradigm of understanding reality. The problem of correlation Postmodernism and contemporary science of his time was determined by J.-F. Lyotard. Today it is traced parallel between Postnonclassical science with its uncertainty, incompleteness and fundamental postmodern methodological guidelines.

At the same time with thoughts of originality postmodernism discourse of science, the trivial vision of reality is rightly critical remarks about the postmodernists, the essence of which is the illegal transfer of naturalistic terminology Postnonclassical Science in Postmodernism. Too much errors and theoretical confusion, that is related of using of the terms "linear", "chaos", "determinism", "topology", what was appeared in mathematical chaos theory and applied in specific situations in philosophy, cultural studies, social sciences.

In addition to the positive impact Postnonclassical and postmodern science there are some problems and natural mathematical correlation methods to the analysis of social problems that are unlawful transfer of a terminology in piecemeal application of methods of exact sciences.

To avoid of such situations it is possible with the high level of preparedness of the philosopher in the exact and natural sciences and the wise use of achievements in the humanitarian field naturalists knowledge.

Keywords: science, postnonclassical science, postmodernism science, narrative, rhizomes, simulacrum, synergy, chaos, values.

УДК 230.111:165.0

Т. В. Єрошенко
Інститут проблем штучного інтелекту
МОН і НАН України

ГЕНЕТИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК МЕТОДІВ НАУКИ І ХРИСТІЯНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ

Реферат. В статті автор намагається простежити генетичний і концептуальний зв'язок онтологічних аксіом модерної науки та християнської теології. Для більшої релевантності було обрано наукові теорії раннього Нового часу, втім і сучасні наукові концепції будуються на тих же аксіомах, хоча і не свідомо, а самі аксіоми вважаються бездоказовими та ірраціональними.

Ключові слова: наука, істина, теологія, модерн, теорія, метод, аксіоми.

Аналізуючи природничі науки Нового часу, особливо коли йдеться про ранній Модерн, можна помітити, що чимало гіпотез, теорій і концепцій не пояснюються безпосередньо зсередини наукового світогляду, а сприймаються як аксіоми. Разом із тим, ці концепції отримують цілком логічне пояснення, якщо сприймати їх крізь призму християнського світогляду, креаціоністської та теоцентричної картини світу Середніх віків. Такий підхід актуальний через кризу модерної наукової раціональності, яка в нинішніх постсекулярних умовах потрапила під критику якраз через бездоказовість власних аксіом. Християнські витоки онтологічних аксіом науки неодноразово ставали предметом філософських досліджень. Залежність ранніх наукових теорій від християнської теології, вплив християнського світогляду на становлення норм та ідеалів наукового знання, а також на формування наукової картини світу були вивчені в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, таких як Ф. Йейтс, О. Койре, А. Мейер, Т. Кун, Д. Холтон, К. Хюбнер, а також А. Ахутін, О. Білокобильській, В. Візгін, П. Гайденко, В. Гайденко, М. Кіссель, В. Левицький, І. Меркулов, І. Пасько та ін. І якщо при виділенні атрибутів наукового предмету можна тільки констатувати їх «зовнішнє» привнесення, то при аналізі концепцій перших найбільших учених Нового часу — Коперника, Галілея, Кеплера або Ньютона стає ясно, що область, з якої позичається онтологічна аксіоматика — це християнська теологія.

Мета цієї статті — продемонструвати на конкретних прикладах з філософії науки ситуації, де для повного розуміння наукових концепцій необхідно зробити екскурс до історії розвитку християнської теології.

Об'єкт — ранні наукові концепції Нового часу, а предмет — теорія істини в ранньомодерних наукових концепціях у її зв'язку з християнською теорією істини.

Беручи до уваги вказівку О.Койре на залежність принципів і понять нової механіки від християнської системи понять і аксіом [8, с.74-108], можна погодитися з тим, що онтологія науки «конструюється в рамках міфічної онтологічної реальності, у світлі тих аксіоматичних установок свідомості, які задавалися раціоналізованою християнською доктриною» [1, с.141]. Наприклад, Микола Коперник — один з перших великих учених — у своїх світоглядних переконаннях був ортодоксальним християнином. Це видно не тільки з історії його життя (відомо, що до самої смерті Коперник був пов'язаний з католицькою церквою), але і з тієї частини його наукових побудов, в якій розкриваються онтологічні передумови геліоцентричної системи. Коперник зокрема не приховує, що у своїх міркуваннях виходить з релігійних аксіом. Більше того, саме через факт створення світу «кращим і люблячим порядком Зодчим», він не може бути влаштований згідно геоцентричної схемою — в цьому випадку «хід світової